

จุลสาร

สวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน

ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๑๐

พฤษภาคม - มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๐

เมื่อวันพืชมงคลที่ 16 พฤษภาคม 2539ที่ผ่านมามี สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จเปิดห้องแสดง พิพิธภัณฑสถานฯ โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ สวนจิตรลดา

เนื่องในวันที่ 9 พฤษภาคม 2540 เป็นวันพืชมงคล ทุกปีพวกเราชาวไทยจะได้มีโอกาสชมพระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ที่ท้องทุ่งสนามหลวง ซึ่งเป็นพระราชพิธีที่งดงามและมีความหมายอย่างยิ่งสำหรับบรรดาเกษตรกรของไทยเรา จุลสารฯ ฉบับนี้จึงขอนำเอาเรื่องราวและประวัติความเป็นมาของพระราชพิธีมาเล่าสู่กันฟังและที่น่ายินดีคือในปีนี้โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชอันเนื่องมาจากพระราชดำริฯ ได้เชิญโรงเรียนสมาชิกสวนพฤกษศาสตร์ ที่มีผลงานก้าวหน้าเข้าร่วมจัดนิทรรศการ และร่วมรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่จะเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรความก้าวหน้าของโครงการสวนพระองค์เกี่ยวกับการเกษตร สวนจิตรลดา

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

พราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ เป็นพิธีเพื่อสิริมงคลแก่พืชพันธุ์ธัญญาหาร สนับสนุนส่งเสริมชาวนาชาวจังหวัดในการประกอบอาชีพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่งเสด็จฯ เป็นองค์ประธาน อธิษฐานขอความสมบูรณ์ของพืชพันธุ์ธัญญาหารให้มีแก่อาณาจักไทย และได้ทรงปลูกพันธุ์ข้าวทดลองในนาทดลองบริเวณสวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อเก็บเกี่ยวแล้วพระราชทานนำเข้ามาในพระราชพิธีประมาณ 40-50 กิโลกรัม

เมล็ดพันธุ์ข้าวที่พระราชทานมาเข้าพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญนี้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้แบ่งไปหว่านที่ลานประกอบพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

พระราชพิธีพืชมงคลจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

(ต่อหน้า 2)

ส่วนหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งจัดบรรจุงูของส่งไปยังจังหวัดต่าง ๆ
ทั่วราชอาณาจักรสำหรับแจกจ่ายแก่เกษตรกรเพื่อเป็นสิริ-
มงคลตามพระราชประสงค์ที่ทรงส่งเสริมการเกษตร¹

พิธีทั้งสองนี้จะแยกเป็นสองพิธีหรือจะรวมเป็นพิธี
อย่างเดียวกันก็ได้ คือกำหนดเอาวันสวนมนต์เป็นพิธีพิธีมงคล
ทำขวัญพืชต่างๆ มีข้าวเปลือก เป็นต้น จรดพระนังคัล
เป็นพิธีเวลาเช้า คือ ลงมือไถ

ประวัติงานพระราชพิธีพืชมงคล และจรดพระนังคัลในประเทศไทย

ธรรมเนียมการแรกนามีมาตั้งแต่โบราณกาล เข้าใจ
ว่าอาจมาจากพราหมณ์ เพราะพราหมณ์ถือว่าตนเป็นชาติ
อารยะ รู้จักการทำไร่ไถนา ในหนังสือนางนพมาศกล่าวถึง
พิธีนี้ไว้ว่า “ในเดือนหก พระราชพิธีไพศาว” จรดพระนังคัล
พราหมณ์ประชุมกันผูกพระตเศญเทวรูปเข้าโรงพิธี ณ ห้อง
ทุ่งละหานหลวง หน้าพระตำหนักข้างเขา กำหนดฤกษ์แรก-
นาว่าใช้วันอาทิตย์ พระเจ้าแผ่นดินทรงเครื่องต้นอย่างเทศ
ทรงม้าพระที่นั่ง พยุหยาตราเป็นกระบวนเพชรพวง พระ
อัครชายาและพระราชวงศานุวงศ์ พระสนมกำนัล เลือก
แต่ที่ต้องพระราชหฤทัยขึ้นรถประเทียบตามเสด็จไปใน
กระบวนหลัง ประทับที่พระตำหนักข้าง จึงโปรดให้ออกญา
พลเทพธิบดี แต่งตัวอย่างลูกหลวง มีกระบวนแห่ประดับ
ด้วยกรรชิงบังสุรย์ พราหมณ์เป่าสังข์ ไปรับข้าวตอกนำหน้า
ครั้นเมื่อถึงมณฑลท้องละหาน ก็นำพระโคสุภุภราช
มาเทียมไถทอง พระครุพิธีมอบยามไถและปฏิภททอง
ให้ออกญาพลเทพไถหนึ่ง พระศรีมโหสถซึ่งเป็นบิดานาง
นพมาศเองแต่งตัวเครื่องขาวอย่างพราหมณ์ ถือไถเงินเทียม
ด้วยพระโคเศวตพระพรเดินไถเป็นที่สอง พระวิฆเนศระฐี
แต่งกายอย่างคนบตี ถือไถหุ้มด้วยผ้ารัดกำแพงแดงเทียมด้วย
โคกระวีน ทั้งไม่ปฏิภท พระโหราสันถ้องชัยประโคมดุริยางค์
ดนตรี ออกเดินเวียนซ้ายไปขวา ซีพ้อพราหมณ์ไปรับข้าวตอก
ตอกไม้ บันลือเสียงสังข์ไม้บันฑาะระวีนำหน้าไถ ขุนบริบูรณ์-
ธัญญานายกงานนาหลวง แต่งตัวนุ่งเพราะ คาคาตคต
สวมหมวกสาน ถือกระบี่เข้าไปรับปลายหว่านพิธีธัญญาหาร
ตามทางไถจรดพระนังคัลถ้วนสามรอบ ในขณะนั้นมีมหรสพ
ระเบงระบำไม้งครุ่มหกดะเมนไต่ลวด ลอดปวงรำแพน
แหงวิสัยโก่ป่าข้างหงส์ รายรอบบริเวณเขตที่แรกนาขวัญ
แล้วจึงปล่อยพระโคทั้งสามอย่างออกกินเลี้ยงเลี้ยงทาย
ของห้าสิ่ง แล้วให้พราหมณ์ก็ทำนายตามตำรับไตรเพท

¹ไพศาว ไพศาวะ) ณ เดือนหก พระราชบูรณมโหฬารมณฑลรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2525

ในขณะนั้นพระอัครชายาก็ดำริส่งพระสนม ให้เชิญพระ-
สุพรรณภาชนิมธุปายาส ขึ้นถวายพระเจ้าอยู่หัวเสวย
ราชมิลลียมธุปายาสเลี้ยงลูกขุนทั้งปวง²

พระราชพิธีพืชมงคล ได้กระทำสืบต่อมาจนถึงในสมัย
รัชกาลปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการบ้างตามกาลสมัย

การเลี้ยงทายในพิธีจรดพระนังคัลแลกนาขวัญ

พิธีอย่างหนึ่งที่กระทำในวันจรดพระนังคัล คือ
การเลือกฝ้านุ่นสำหรับเลี้ยงทายและพระโคกินเลี้ยงเลี้ยงทาย

ฝ้านุ่นเลี้ยงทาย

จะมีฝ้านุ่นสามผืน เป็นฝ้าลายหกคืบผืนหนึ่ง
ห้าคืบผืนหนึ่ง สีคืบผืนหนึ่ง พระยาแลกนาจะต้องสอดมือ
เลือกหยิบฝ้าออกมาเพื่อนุ่นหีบฝ้าที่นุ่นอยู่เต็ม มีคำ
พยากรณ์ดังนี้

ฝ้าสีคืบ

พยากรณ์ว่าน้ำจะมาก นาในที่ดอน จะ

ได้ผลบริบูรณ์ดี นาในที่ลุ่มอาจจะเสียหายบ้าง ได้ผลไม่เต็มที่

ฝ้าห้าคืบ

พยากรณ์ว่าน้ำในปีนี้มีปริมาณพอดี

ข้าวกล้าในนาจะได้ผลสมบูรณ์ และผลาหารมังสาหาร

จะอุดมสมบูรณ์ดี

ฝ้าหกคืบ

พยากรณ์ว่าน้ำน้อย นาในที่ลุ่มจะได้

ผลบริบูรณ์ดี แต่นาในที่ดอนอาจจะเสียหายบ้าง ได้ผลไม่

เต็มที่

พระโคกินเลี้ยงเลี้ยงทาย

เมื่อปลดพระโคออกจากแอกแล้ว พนักงานผู้ทำหน้าที่
ดูแลพระโคจะจงพระโคทั้งคู่ไปยืนที่หน้าพลับพลาที่ประทับ
พราหมณ์ถือธาดาวางกระตุงบรรจุของเลี้ยงพระโคเป็นการ
เลี้ยงทายถาดละ 7 สิ่ง(ปัจจุบัน) คือข้าวเปลือก ข้าวโพด ถั่ว
งา เหล้า น้ำ หญ้า พระโคกินสิ่งใดก็จะทายว่าสิ่งนั้นบริบูรณ์

อ้างอิง 1 พยัคฆ์ 2535 ประเพณีมงคลไทย พระราชพิธี 32 เดือน กรุงเทพฯ
อานวยการศิลป์

2 ตระปราชญ์ อิมละพันธ์ รศ. 2536 ประเพณีและพิธีกรรมใน
วรรณคดีไทย พระราชพิธี-รัฐพิธี พิมพ์ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ โอเคเอ็นเอสไคฟ์

ข่าวสมาชิก

✦ เยี่ยม ร.ร. สตรีภูเก็ต

ระหว่างวันที่ 12-14 มีนาคม 2540 เจ้าหน้าที่โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ได้ไปเยี่ยม ร.ร. สตรีภูเก็ต ในครั้งนี้ได้แนะนำเรื่องการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้ง การตรวจหาชื่อชนิด โดยใช้รูปวิธานอย่างง่าย และการศึกษาพรรณไม้แต่ละชนิด ให้กับคณะอาจารย์ และในโอกาสนี้ก็ได้เชิญคณะกรรมการที่รับผิดชอบงานทั้งหมดเข้าชมวิดิทัศน์ แนะนำโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ และงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ซึ่งเจ้าหน้าที่ ได้แนะนำเพิ่มเติมในการนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่าง ๆ ต่อไป

✦ โรงเรียนต้นแบบเขตการศึกษาที่ 12

ในวันที่ 24-25 มีนาคม 2540 โครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ได้จัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง "การนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียนไปใช้ประโยชน์" ที่โรงเรียนปิยะชาติพัฒนา จ. นครนายก โดยมีคณาจารย์จาก ร.ร. ปิยะชาติพัฒนา ร.ร. นวมราชานุสรณ์ เข้าฟังบรรยาย ท่านเลขาธิการคณะกรรมการบริหารโครงการอนุรักษ์พันธุกรรมพืชฯ ได้กล่าวถึงนโยบายการดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน และมอบหมายให้ ร.ร. ปิยะชาติพัฒนา เป็นโรงเรียนต้นแบบในเขตการศึกษาที่ 12 ซึ่งผู้อำนวยการและคณาจารย์โรงเรียนปิยะชาติพัฒนาได้ตอบรับ และเตรียมการเป็นโรงเรียนต้นแบบในเขตการศึกษาที่ 12 อย่างเต็มที่ จากนั้นคณะวิทยากรจากภาควิชาพฤกษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้บรรยายสรุปถึงแนวคิดและแนวปฏิบัติการดำเนินงานรวมทั้งตอบข้อซักถามต่าง ๆ ในครั้งนี้ก็มีวิทยากรรับเชิญจากโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ (ฝ่ายประถม) อีก 2 ท่าน มาบรรยายถึงการนำสวนพฤกษศาสตร์โรงเรียน ไปใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ และประสบผลสำเร็จอย่างไรบ้าง

◆ แนะนำการเก็บตัวอย่างพรรณไม้แห้งให้กับคณะอาจารย์โรงเรียนสตรีภูเก็ต

✦ ร.ร. สาธิตจุฬาฯ (ฝ่ายประถม)

ในวันที่ 26 มีนาคม 2540 ร.ร. สาธิตจุฬาฯ (ฝ่ายประถม) ได้จัดกิจกรรมต่อเนื่องในโครงการนักพฤกษศาสตร์น้อย โดยพาเด็กนักเรียนในโครงการนักพฤกษศาสตร์น้อย รุ่นที่ 2 มาศึกษาพรรณไม้ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีอาจารย์จากภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ เป็นวิทยากร และเด็ก ๆ ได้บันทึกพรรณไม้ที่พบ และเลือกต้นไม้ที่ประทับใจคนละ 1 ชนิด แล้วนำกลับมาหาข้อมูลเพิ่มเติมและวาดรูปประกอบ ส่วนในภาคบ่าย เด็ก ๆ ช่วยกันหาข้อมูลของต้นไม้ในโรงเรียน เพื่อจัดทำป้ายชื่อพืชเพิ่มเติม และวันที่ 27 มีนาคม ได้พานักเรียนไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ที่สวนสมุนไพรสิริรุกขชาติ ต. ศาลายา จ. นครปฐม โดยมีอาจารย์และนิสิตจากคณะเภสัชศาสตร์ ม. มหิดล เป็นวิทยากร แนะนำให้รู้จักพืชสมุนไพรที่สำคัญ ให้เด็กบันทึกลักษณะและประโยชน์ และได้ลองทำยาอัดเม็ด ยาลูกกลอน คุ้มน้ำและเยลลี่ โดยใช้สีจากพืชเป็นที่สนุกสนานมาก และสุดท้ายแต่ละกลุ่มก็แลกเปลี่ยนกันชิมผลงานของเพื่อนกลุ่มอื่น ๆ หลังจากที่น่าเสนอผลงานของกลุ่มแล้ว

◆ เด็ก ๆ กำลังบันทึกลักษณะและประโยชน์ของพืชสมุนไพรที่สวนสิริรุกขชาติ

เทคโนโลยีชีวภาพกับการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ (2)

เรียบเรียงโดย ปิอรันฎ์ ปริญญาพงษ์

จากฉบับที่แล้วที่เรากล่าวถึง ดีเอ็นเอ ซึ่งเป็นชื่อย่อของกรดดีออกซีไรโบนิวคลีอิก (Deoxyribonucleic acid) ดีเอ็นเอ มีลักษณะเป็นสายโพลีเปปไทด์สองสาย ที่จับยึดติดกันด้วยพันธะไฮโดรเจน ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างไนโตรจีนัสเบส (พิวรีน-ไพริมิดีน) ซึ่งทำให้ทั้งสองสายอยู่ในสภาพค่อนข้างคงตัว และแต่ละสายโพลีนิวคลีโอไทด์นั้นประกอบด้วยนิวคลีโอไทด์มากมายซึ่งแต่ละนิวคลีโอไทด์จะจับยึดกันด้วยพันธะฟอสโฟไดเอสเทอร์ มีโครงสร้างเป็นเหมือนบันไดเวียน

การตัดแบ่งหน่วยทางพันธุกรรมที่เรียกว่ายีน (gene) คือการตัดแบ่งส่วนเล็ก ๆ ของสายโซ่ดีเอ็นเอที่มีหน้าที่ทำกระบวนการอย่างใดอย่างหนึ่งออกมาแล้วนำไปใส่ในดีเอ็นเอ ของพืช สัตว์ หรือจุลินทรีย์

ตัวอย่างแรก ๆ ที่เป็นผลงานทางพันธุวิศวกรรม ได้แก่การตัดส่วนของดีเอ็นเอที่ทำหน้าที่ผลิตฮอร์โมนอินซูลิน (เป็นฮอร์โมนที่ควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด ถ้าไม่มีฮอร์โมนตัวนี้จะทำให้เกิดโรคเบาหวานได้) ในตับอ่อนของมนุษย์ แล้วย้ายไปใส่ในดีเอ็นเอของแบคทีเรียโดยใช้เอ็นไซม์ เป็นโปรตีนชนิดหนึ่งที่มีคุณสมบัติในการเร่งปฏิกิริยาต่าง ๆ ให้ดำเนินไปได้) ตัดแบ่งบางส่วนของสายดีเอ็นเอจากตับของคน แล้วใช้เอ็นไซม์เดียวกันนี้ตัดส่วนดีเอ็นเอในแบคทีเรียแอสเชอริเชีย คอลิ

(*Escherichia coli*) ในบริเวณเดียวกัน จากนั้นก็นำส่วนที่เป็นยีนมนุษย์ไปใส่ในส่วนที่ขาดหายไปของแบคทีเรีย ขณะที่แบคทีเรีนั้นเจริญเติบโต จะผลิตอินซูลินมนุษย์

ได้ด้วย นับแต่ปี ค.ศ. 1982 เป็นต้นมา มีการสกัดสารอินซูลินนี้ เพื่อนำไปรักษาผู้ป่วยโรคเบาหวาน ซึ่งร่างกายไม่สามารถผลิตอินซูลินได้พอเพียง

เทคนิคนี้เองก่อให้เกิดผลทางพันธุกรรมใหม่ ๆ ในพืชและสัตว์ เช่น ที่สถาบันวิจัยพันธุกรรมและสรีรวิทยา สัตว์ ในสกอตแลนด์มีการทดลองแก้ไขรหัสพันธุกรรมของแกะ เพื่อให้ผลิตนํ้านมที่มีสารชื่อว่า แพกเตอร์ 9 ซึ่งช่วยการแข็งตัวของเลือด และปกติพบได้ในเลือดของมนุษย์ แต่ร่างกายบางคนอาจไม่มีสารนี้ เนื่องจากเป็นโรคกรรมพันธุ์ที่เรียกว่า ฮีโมฟีเลีย ซึ่งเป็นภาวะที่เลือดไม่แข็งตัว ทำให้เกิดอาการเลือดไหลไม่หยุดเมื่อมีบาดแผล

นักวิทยาศาสตร์แยกยีนที่ผลิตแพกเตอร์ 9 ในคนปกติออกมาได้ และนำไปใส่ในยีนตัวอ่อนของแกะ เมื่อแกะพวกนี้โตขึ้น จะผลิตนํ้านมที่มีแพกเตอร์ 9 ผสมอยู่ด้วย เขาจะ

สกัดสารนี้จากนํ้านมแกะ และไปใช้รักษาผู้ป่วยด้วยโรคฮีโมฟีเลียต่อไป

เอกสารอ้างอิง: หนังสือรู้รอบคอมได้ วิกิเควส ได้เจฟฟ์, 2539 นิตยสาร วิทยาศาสตร์, พันธุวิศวกรรม, 2533

เกร็ดความรู้

สรรพคุณของผักพื้นเมืองจำแนกตามรส

- รสขม แก้โลหิตเป็นพิษ ดีฟักการ เพ้อคลั่ง หากรับประทานมากไปทำให้กำลังตกอ่อนเพลีย
- ผักพื้นบ้านที่มีรสขม ผักเพกา กุ่ม สะเดา มะระขี้นก ยอดหวาย (อมหวาน) ยอดกะพ้อ ดอกขี้เหล็ก ผักเพลี้ยฟาน ยอดมะเฟือง ผักแปม ยอดทับทิม ยอดผักข้าว มะแว้งเครือ ผักฮ้วนหมู มะเขือขื่น ผักโขม ผักคะนองม้า ใบยอ ลูกยอ

เบ็ดกรูกกลางบ้าน โดย รากไม้

เกี่ยวเนื่องในการเกิด 3

ความเชื่อในการเกิดมีเรื่องให้เล่าอีกมากมายทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากเป็นบทเริ่มต้นของชีวิตของคนหนึ่งคน ย่อมมีความสำคัญ จึงมีการปฏิบัติที่เกี่ยวกับความเชื่อเพื่อป้องกันแม่และเด็กต่างๆ กันในแต่ละท้องถิ่น แม้ในวรรณคดีเรื่อง **ขุนช้างขุนแผน** ตอนที่กำเนิดขุนช้าง กล่าวว่

บ้างก็เสกมงคลปรายข้าวสาร เอาเบ็บบนถนลานเหน็บฝ่าบาทซ้อนเรื่องเสกข้าวสารแล้วปรายไปถึงเวลานี้ก็ยังม้ทำกันอยู่บ้าง ชาวประหล่องซึ่งเป็นชาวคอนและอยู่คอนเหนือของประเทศพม่า ใช้น้ำมันต้ประพรหมรอบ ๆ ห้อง เพื่อป้องกันมิก็เป็นเรื่องท่านเองเดียวกับปรายข้าวสารเสกของเรา ทางภาคพายัพเขาทำน้ำมันคัลอยด้วย **มิกส้มป่อยคืบ** เอาใบหนาด ซึ่งมีกลิ่นฉุนเป็นช่อชูปน้ำมันต้ประพรหมทั่วห้องตลอด ตลอดจนทั่วทุกซอกทุกมุมเรือน'

ชาวชนบทบางแห่ง เมื่อเจ็บท้องจะคลอดลูกเขาเอาเงินเพื่อองเงินลงติดซี่มั้งกับเส้นด้าย แล้วนำไปแขวนไว้ตรงศีรษะของหญิงซึ่งกำลังเจ็บท้อง หรือไม่ก็เอาไปแขวนไว้ที่ห้องมีในท้องเรือนเวลานำเอาไปแขวนมี **หมากพดู** และดอกไม้ รูปเทียน เป็นเครื่องค้ำับบูชาไปด้วย รูปเทียนเมื่อจุดไฟแล้วนำไปปักไว้ข้างล่าง นี่เป็นเรื่องบนบานขอให้คลอดลูกง่าย เมื่อคลอดลูกแล้วก็นำเงินไปซื้อของตักบาตรหรือถวายพระ'

ในการฝากครรภ์ ชาวไทยมุสลิมจะเริ่มฝากครรภ์กับหมอด้ายเมื่อมีครรภ์ครบ 7 เดือน ตอนไปฝากครรภ์ต้องนำมะนาว 1 ผล ปอกเปลือกให้เกลี้ยง เติม 1 เผลม **น้ำมันมะพร้าว**พอสมควร ไปให้หมอด้าย หมอด้ายจะตรวจน้ำมันมะพร้าว และนำมาทาบบริเวณหน้าท้องของผู้ตั้งครรภ์ เพื่อให้คลอดง่าย หมอด้ายจะทำการตรวจครรภ์และรน้ำสะอาดสะอาดสะอาด พิธีรดน้ำสะอาดสะอาดสะอาด **ใช้มะนาว 7 ผล** แล้วใช้เส้นด้ายดิบสวมศีรษะผู้เป็นสามี โดยให้สามีภรรยาขึ้นบน **ใบตอง** ซึ่งวางบนพื้น แล้วจึงรดน้ำเป็นครั้งแรก' หลังจากนั้นก็จะให้สามีภรรยาขึ้นบันไดไปนั่งข้างบนบ้าน หมอด้ายเริ่มสวมคณันต์แล้วจะเอาด้ายดิบที่สวมคู่สามีภรรยาออก แล้วจึงให้ทั้งคู่ลงบันได

กลับไปเยี่ยมบนใบตองซึ่งยืนครั้งแรก แล้วทำพิธีเช่นเดิมอีกครั้งหนึ่ง เมื่อเสร็จพิธี หมอด้ายจะตั้งใบตองและด้ายดิบให้ขาดเป็น 2 ท่อน เชื่อว่าผู้ตั้งครรภ์จะมีจิตใจที่สงบสุข หลังจากนั้นหมอด้ายจะคอยดูแลครรภ์อยู่เสมอจนกระทั่งคลอด'

ข้อสำคัญเกี่ยวกับเวลาคลอดที่ต้องทำในคอนนี้มีอยู่อย่างหนึ่ง คือ ไปตามหมอด้ายคนพี่ฝากท้องกับเขาไว้ เมื่อหมอด้ายมาแล้ว ให้จัดขันบรรจุข้าวสารพอสมควรกับมีหมาก 3 ผล บางคนว่าพดู 5 ใบหรือ 7 ใบ **กด้วยหีหนึ่ง รูป 3 ดอก เทียน 3 เล่ม** มีเงินติดเขียนตามจะเป็น 1 คำถึง 2 คำถึง หรือ 3 คำถึง (4 บาท 8 บาท 12 บาท) แล้วแต่อัตราค่าธรรมเนียมในท้องถิ่นนั้น และจะมีอะไรเพิ่มเติมอีกในขันก็ได้ไม่ตายตัว เรียกว่า **ตั้งขันข้าว** ทางภาคใต้มี **ข้าวสาร ข้าวเหนียว 1 ขัน หมาก 3 ผล พดู 1 กำ เทียนไข 1 เล่ม และมะพร้าวห้าว 1 ผล** ไปให้หมอด้าย สำหรับมะพร้าวห้าว เมื่อถึงบ้านหมอด้าย ก็ปอกเปลือกผ่าออกเป็น 2 ซีก แล้วรบให้หมอด้ายไว้ 1 ซีก และผู้ไปฝากครรภ์จะนำกลับบ้านอีก **มะพร้าวที่หมอด้ายได้รับ หมอด้ายจะใช้เครื่องปรุงกับข้าวเหนียวที่ผู้ฝากครรภ์นำมาด้วยนั้น** แล้วนำข้าวเหนียวที่ปรุงเรียบร้อยแล้วไปทำบุญ ตักบาตรอุทิศส่วนกุศลให้ครู (ซึ่งชาวบักชีได้เรียกว่า "ครูหมอ") และบรรพบุรุษของตน และอธิษฐานให้หญิงที่ฝากครรภ์คลอดง่าย' ส่วนมะพร้าวอีกซีกหนึ่งผู้ที่มาฝากครรภ์นำกลับไปบ้าน อาจจะนำไปปรุงอาหารเพื่อทำบุญตักบาตร หรือจะเก็บไว้เป็นมงคล หรือจะใช้เพื่อการใด ๆ ก็ได้ **'สำหรับหมาก พดู และ เทียนไข หมอด้ายจะ "ตั้งหิ้งตายาย" (เค็ชวางบนหิ้งครู) ถวายเป็นเครื่องสักการะครู บอกรักสว่ให้ครูทราบว่ใครมาฝากครรภ์ไว้ หิ้งฮ่อนวอนให้ครูที่ทักซึกซึก และ ฮ่อนวอยสว่สว่ให้การคลอดของหญิงนั้นเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและปลอดภัย'** ทางบักชีได้เรียกขันข้าวว่า **ราศ'**

ข้างนี้ : 1. อนุทินสาราน พทยา 2532, ทัศนของธรรมเบ็บบประเพณี เล่ม 4 เบ็บบประเพณีเกี่ยวกับชีวิตเกิดตาย กรุงเทพฯ: ศูนย์กาลาศพหาว.
2. คณะกรรมการฝ่ายเอกสารและวิชาการเบ็บบการเกิด 2534 ร็อบบและบรรณนิทัศน์เกี่ยวกับการเบ็บบเบ็บบประเพณีเกี่ยวกับการเกิดในวัฒนธรรมไทยภาคใต้ กรุงเทพฯ: อินทิพร พริ้นติ้ง กู๊ฟ.

เกมมาเล่า

โดย รชกไม้

พรรณไม้ไม่รู้ สัมป่อย

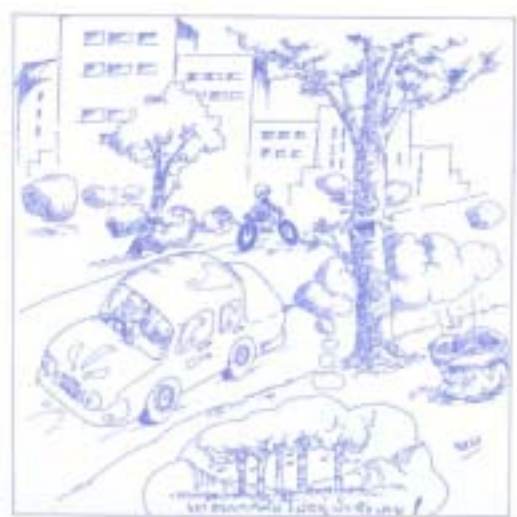

— ในตอนที่ลูกทวดต่อสู้กับพ่อทวด โลกกล่าวว่า ขณะที่อยู่กับพ่อทวด ลูกทวดรอแล้วยังไม่คงที่ จึงออกไปชนต้นไม้สัมป่อย เมื่อสัมป่อยที่ห่อหุ้มลงมาถูกหัวลูกทวด พ่อก็ให้ลูกทวดมีกำลังเพิ่มขึ้น และได้ยอมเข้าชีวิตพ่อทวด จนพ่อทวดตายไปชนต้นไม้ระฆังป้อม ๆ จึงห่อหุ้มลงมาถูกตัวพ่อทวด ทำให้พ่อทวดรอแล้วลง เลือดก็ไหล ไทรหนีไปทั่วตัว ในที่สุดพ่อทวดก็ต้องพ่ายแพ้แก่ลูกทวดจนถึงแก่ความตาย...

จากเรื่องเล่าข้างต้นเป็นตัวอย่างเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับคุณวิเศษของสัมป่อย นื่อง ๆ บางคนอาจจะรู้จักต้นสัมป่อยแล้ว เพราะเคยรับประทานใบ หรือเคยถูกพรมน้ำมนต์ของฝักสัมป่อยมาแล้ว แต่คงมีน้องอีกหลายคนที่ยังจะไม่เคยรู้จัก-ตอนนี้คงอยากรู้จักหน้าตาของมันบ้างแล้ว เพราะถ้าน้องรู้จักแล้วจะได้คอยระวังตัวเอง อย่าไปเล่นใกล้ ๆ ต้นสัมป่อย เพราะอาจจะถูกหนามที่มันตำเอาเลือดไหลหมดสนุกแน่เลยล่ะ

สัมป่อย

ชื่อวิทยาศาสตร์: *Acacia rugata* Merr.²
วงศ์: MIMOSACEAE²
ลักษณะ: ไม้รอเลื้อย มีหนามตามลำต้น กิ่งและก้านใบ ใบประกอบแบบขนนก 2 ชั้น เรียงสลับ ใบย่อย 10-35 คู่ เรียงเป็นคู่ตรงกันข้าม ไม่มีก้านใบ ขนาดใบย่อย กว้าง 0.8-3 มม. ยาว 3.5-11.5 ซม. แผ่นใบรูปขอบขนานแคบ ๆ ฐานใบเบี้ยวปลายใบมน มีติ่งแหลมสั้น ๆ ยอดอ่อนสีแดงอมน้ำตาล ดอก ออกเป็นช่อแบบกระจุกแน่น รูปทรงกลม สีน้ำตาล กลีบดอก 5 กลีบ รูปไข่หรือรูปไข่แกมรูปขอบขนาน ผล เป็นฝักสีน้ำตาลแกมดำ ผิวขรุขระ เมื่อแก่ยาว 10-15 ซม. เมล็ด แบบรูปรีคล้ายรูปหัวใจ¹

การใช้ประโยชน์: ใบอ่อน ยอดอ่อน มีรสเปรี้ยว โส้แกงเลียง และแกงสัมปลา (จะมีรสเปรี้ยวและทำให้น้ำแกงมีสีแดง)¹ ต้นเป็นยาระบาย ใบเป็นยาพอกโลหิต ในสมัยโบราณนิยมต้มน้ำใบมะขาม หรือใบสัมป่อยให้คนไข้สระผม ฝักเป็นยาขับเสมหะ ทำให้อาเจียน¹ ต้มน้ำอาบหลังคลอด¹ หรือใช้ทำขี้ผึ้งปิดแผลโรคผิวหนัง และต้มเป็นยาแก้ไข้มาลาเรีย ฝักใช้สระผมช่วยจัดรังแคและปลุกผมเปลือกและใบให้สีย้อมผ้าและแหวน ฝักใช้ขัดเครื่องเงินเครื่องทอง¹

ความเชื่อ: เชื่อว่ามีอำนาจในการขับภูตผีปิศาจ และช่วยชำระล้างมลทินต่าง ๆ ให้สะอาดบริสุทธิ์ ทางภาคเหนือใช้น้ำสัมป่อยในพิธีรดน้ำดำหัว¹ **ใบสัมป่อย ใบเงิน ใบทอง ใบมะกรูด หญ้าแพรก ใบราชพฤกษ์ ใบมะตูม ใบหมากผู้หมากเมีย** ใช้เข้าพิธีทำน้ำมนต์สะเดาะเคราะห์ สะเดาะโคก ในพิธีมงคลทางล้านนาไทย สิ่งที่จะขาดไม่ได้คือสัมป่อย เพราะนำมาแช่น้ำให้เกิดอำนาจศักดิ์สิทธิ์ ใช้ประพรมขับไล่สิ่งชั่วร้าย ให้เกิดสิริมงคลแก่บุคคลและสถานที่¹

1. เพ็ญศรี คุ้ม, ไพฑูรย์ สันลาวัณย์, ปิ่นนาค บุญภาค และ วราภรณ์ จิวชัยศักดิ์. 2536. วัฒนธรรมพื้นบ้านภาคอิสานเหนือ. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2. เต็ม สมิตินันท์. 2533. ชื่อพรรณไม้แห่งประเทศไทย ชื่อพฤกษศาสตร์ชื่อพื้นเมืองกรุงเทพฯ: กรมป่าไม้.
3. บุญนา ไชยช่วยพัฒนากิจ. 2537. ชื่อผักพื้นเมืองบางอำเภอของจังหวัดเชียงใหม่. ภาควิชาพฤกษศาสตร์บัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
4. ชวีงาม มะเจริญ. 2538. ไม้เมืองผล. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร.
5. พรหมจิต ศรีวัฒน์ และคณะ. 2539. สมุนไพรสวนสิริรุกชชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.

พฤษชา(วรรณศิลป์)

พฤษชาวรรณศิลป์ฉบับนี้ได้นำบทกลอนของน้อง ๆ จากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สุราษฎร์ธานี มาเผยแพร่ใน จุลสาร ฯ ของเรา ในครั้งนี้ต้องขอขอบคุณคณาจารย์ที่ได้อนุญาตให้นำบทกลอนของนักเรียนมาลงให้เพื่อนสมาชิกได้ชื่นชมความสามารถกัน เราจึงต้องทยอยลงให้เท่าที่เนื้อที่จะอำนวยนะค่ะ และสำหรับบทกลอนของน้องคนไหนที่ได้ลงจุลสารฯ เราก็จะมีของกำนัลเล็ก ๆ น้อย ๆ ส่งไปให้ด้วย ฉบับนี้เรามาเริ่มกันสองบทก่อนนะค่ะ

กาพย์ยานี ๑๑

พฤษชาในสวนนี้	ล้วนมากมีนานับแสน
แคแสดปลูกทดแทน	สร้างความแน่นแฟ้นแก่ดิน
มณฑากลิ่นหอมน้ก	น้ันต้นสักต้นกระต๊อ
ต้นแคดอกมากจริง	มีหลายสิ่งในสวนเรา
ต้นเคี่ยมต้นประดู่	ต้นมันปูใบมันเงา
ส่องแสงแรงยิ่งเช้า	ไม่หยอหยงเช้าเจ้าเคี่ยมเอ๋ย

เด็กหญิงพนิดา ชวณฒ ชื่น ม.2 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สุราษฎร์ธานี

ต้นเอยต้นประดู่	ช่างนำดูสวยหรูรา
ร่มรื่นชื่นอำตา	เหล่าพฤษชาสวนของเรา
ต้นกล้วยชาน้อย	มันค้อยค้อยโตไม่เขา
อีกทั้งต้นสะเดา	เอาไปปลูกหมันดูแล
ต้นสนพิภูลทอง	อยู่ใกล้ร่องต้นตำแย
ต้นกล้วยขึ้นงามแท้	แม้พืชพรรณอื่นกะเพรา

น.ส. แวรวิมล วรรณิการ์ ชื่นม.3 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์สุราษฎร์ธานี

สมุนไพรน่ารู้

คนทา

ชื่อพื้นเมือง : คนทา สีฟันคนทา (กลาง) หนามจี (เหนือ)

ชื่อวิทยาศาสตร์ : *Harrisonia perforata* (Blanco) Merr

วงศ์ : SIMAROUBACEAE

คนทาเป็นไม้พุ่มแกมเถา มีหนามอยู่ตามกิ่ง ก้าน ใบ เป็นใบประกอบแบบขนนก ใบย่อยเป็นรูปไข่ มีครีบทึ่ก้านใบ ใบอ่อนมีสีแดง ใบ ผล ราก มีรสขม ดอกมีสีขาว ผลกลม และฉ่ำน้ำ

การกระจายพันธุ์ : เป็นพืชเขตร้อน เช่นพม่า ตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศจีน ชวา ฟิลิปปินส์ และไทย

ส่วนที่ใช้ : ราก

ประโยชน์ : เปลือกรากทำยาต้มแก้ท้องร่วงและโรคลำไส้ เนื่องจากรากมีรสขมใช้ต้มกินแก้ไข้ทุกชนิด เอากิ่งอ่อนมาทุบเป็นฝอย ใช้เป็นไม้สีฟัน จึงเรียกพืชนี้ว่าไม้สีฟันคนทาด้วย

อ้างอิง : พยอม ต้นศิริวัฒน์ 2521 สมุนไพร กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก้อยเกลอ

สวัสดิ์กันก่อนเช่นเคยกับสมาชิกจุลสารฯ ทุกท่าน หลังจากจุลสารฯ ได้ดำเนินมาถึงฉบับที่ 18 นี้ ก็มีบทความหลายเรื่องที่ต้องติดต่อกันมาได้จบตอนไปบ้างแล้ว เช่น ประมวลพระราชประวัติฯ หรือเทคโนโลยีชีวภาพฯ ก็ได้จบไปแล้ว แต่ก่อนจะคุยกันต่อกันก็ขอมีติดพลาคของฉบับที่ 9 ก่อนนะค่ะ ในคอน์นั่ม เทคโนโลยีฯ สีเขียวฉบับที่ 9 ได้พาดพิงไว้เรื่องเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทยในปัจจุบัน(๗) นั้น ต้องขอแก้ไขเป็นเรื่องใหม่ คือ **เทคโนโลยีชีวภาพกับการเปลี่ยนแปลงพันธุ์ (1)** เพราะเรื่องเทคโนโลยีชีวภาพของประเทศไทยในปัจจุบัน นั้นได้จบตอนลงแล้ว ต้องขอขงภัยไว้ตรงนี้ด้วยค่ะ และในหน้า 7 หัวข้อ**น้ำตะไคร้** ต้นร้อน ที่ลงไว้ นั้น ได้ด้วยต้นฉบับลายพระหัตถ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี จากหนังสือ**สัมพันธภาพร้อยแห่ง** ก็ขออ้างอิงไว้ตรงนี้นะค่ะ

หลังจากที่เราได้ลงบทความจบไปหลายเรื่องแล้ว ทีมงานของเราก็ยังมีเรื่องน่ารู้ที่อยากจะนำมาเสนอให้น้อง ๆ สมาชิกฯ ได้อ่านกันอีกมากทีเดียวโดยเฉพาะเกี่ยวกับพืชพรรณไม้ นั้น ยังมีอีกมากมาย อยากจะให้ติดตามกันต่อไป และถ้าสมาชิกต้องการให้ลงข่าวของสมาชิกฯ เองก็ส่งมาได้นะค่ะ แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้าค่ะ

ที่ปรึกษาทางวิชาการ : ส.พิเศษ ประจิล วาณานนท์, ผ.ส. จิราวุฒิชัย ชัยพรประสงฆ์, ส. พยาวัชรเมธีอนุวงศ์, คณะอาจารย์ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณะอาจารย์ภาควิชาพฤกษศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่ปรึกษาฝ่ายผลิตและฝ่ายเทคนิค : คุณ อธิ-มานัส นีกรองพรวง, คุณ สมศักดิ์ ชัยภักดิ์, คุณ พงศวุฒิ อุษาสานนท์, คุณ อธิวรรณ วุฒิกุลโกณ, คุณสุบกรวิทย์ ฤกษ์วิลา

ผลิตที่ : ฝ่ายผลิตสื่อฯ โรงงานอเนกประสงค์สุราษฎร์ธานีอเนกประสงค์เมืองมาจากพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี สวนจิตรลดา เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10303

มูมนี้มีรางวัล

/พื้นที่/

พบกับเราอีกเช่นเคยนะครับในมูมนี้มีรางวัล ฉบับนี้คงจะเป็นฉบับต้อนรับน้องใหม่ด้วยนะครับ สำหรับสมาชิกเก่าคงทราบดีว่า มูมนี้มีรางวัล เป็นที่ชื่นชอบของสมาชิกกันขนาดไหน อยากรู้ล่องถามรุ่นพี่ดูนะครับ สำหรับฉบับนี้พี่ได้ก็มีปัญหาง่าย ๆ มาให้สมาชิกได้ค้นหาคำตอบกันตามเคย บอกไปให้ว่าเคยลงในจุลสารฉบับที่ผ่าน ๆ มาทุกฉบับ ไปค้นดูได้นะครับ ไม่นิดกตึกกา ปัญหาที่มีอยู่ว่า พี่ต้องการให้หาชื่อวิทยาศาสตร์ของต้นไม้ตามที่ให้มานี้ทั้งหมด และต้องเขียนให้ถูกแบบแผนด้วยนะครับ ตัวอย่างเช่น

คำถาม

ชื่อวิทยาศาสตร์

พริกชี้ฟ้า, พริกชี้ฟ้า, พริกแดง

Capsicum frutescens Linn. (ชื่อวิทยาศาสตร์ให้ขีดเส้นใต้ด้วย ตามตัวอย่าง)

เรามาเริ่มค้นชื่อวิทยาศาสตร์กันเลยนะครับ

คำถาม	ชื่อวิทยาศาสตร์
1. มะเขี้ยว
2. มะตูม
3. มะเกลือ
4. ชนุน
5. ชะมวง
6. ชีเหล็ก
7. ราเขาเหมีน
8. ยอ, ยอบ้าน
9. สัตบกษ,บัวหลวงบือมแดง
10. กระณิการ์, กณิการ์
11. อบเชย
12. กล้วยน้ำจ้ว
13. กาทหลง

อย่าลืมเขียน ชื่อ ชั้น โรงเรียน และที่อยู่ให้ชัดเจนนะครับ เพราะมีส่งมาผิดเป็นจำนวนมาก แล้วพบกันใหม่ฉบับหน้า สวัสดีครับ

พี่เต๋

ควายชน ของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต

ควายชน เป็นของเล่นพื้นบ้านมี 3 ลักษณะคือควายชนที่ทำจากใบมะม่วง ซึ่งนิยมเล่นในหมู่เด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย กับควายชนที่ทำจากก้านตาล และควายชนที่ทำจากก้านมะพร้าว ซึ่งสองลักษณะนี้นิยมเล่นในหมู่เด็กชาย การเล่นไม่จำกัดอายุของผู้เล่น มักเล่นแข่งขันเพื่อให้รู้ว่าฝ่ายใดชนะและฝ่ายใดแพ้ ฉบับนี้จะกล่าวถึงควายชนใบมะม่วงก่อน และโอกาสต่อไปจะได้เสนอนิดอื่นๆ ต่อไป

ควายชนใบมะม่วง ทำจากใบมะม่วงสด ๆ ที่ใบไม่อ่อนและไม่แก่จนเกินไป นำใบมะม่วงมาฉีกด้านที่ติดกับก้านใบทั้งสองด้านลงมาให้ยาวประมาณครึ่งหนึ่งของความยาวของใบมะม่วง จับใบมะม่วงที่ฉีกแล้วพับทบแล้วไขว้กันขึ้นด้านบน แหว่งก้านใบสอดลงด้านล่าง

การเล่น ผู้เล่นทั้งสองฝ่าย นั่งหันหน้าเข้าหากัน นำควายชนของตนมาชนกัน โดยผู้เล่นจะดึงก้านใบให้ส่วนหัวขยับไปมา ถ้าควายของใครเขาขาดวิน หรือก้านใบหักมากกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ถือว่าฝ่ายนั้นแพ้ ผู้แพ้จะนำควายชนตัวต่อไปของตนมาแข่งกันอีก เมื่อเลิกเล่นจะสำรวจดูว่าควายที่แพ้มีกี่ตัว ถ้ามีควายชนแพ้มากตัวกว่าก็จะเป็นฝ่ายแพ้ นอกจากนี้ยังมีการเล่นอีกลักษณะหนึ่งคือการมีผู้เล่นหลายคน จะเริ่มเล่น 2 คนก่อน ใครแพ้ก็อดออก ผู้ชนะจะนำควายชนของตนชนต่อไป ถ้าควายชนแพ้ ก็ให้คนอื่นเล่นต่อ ผู้ชนะคือผู้ที่ชนะคู่ต่อสู้คนสุดท้าย

เขียนเรียงจาก สารานุกรมของเล่นพื้นบ้านไทยในอดีต